

نظر

نقش مجلس در قانون گذاری برای حفاظت محیط زیست

زهر ا یزدانی

● سیستم متداول تصمیم‌گیری در کشور ما و بسیاری از کشورهای درحال‌توسعه به گونه‌ای است که عوامل اقتصادی، اجتماعی و زیست‌محیطی را به سطوح سیاست‌گذاری، برنامه‌ریزی و مدیریت از یکدیگر جدا می‌کند. این وضع بر اقدامات همه گروه‌های اجتماعی و سیاسی از جمله دولت، صنایع، کشاورزان و... تأثیر گذاشته و اثرات مهمی نیز بر کارایی و پایداری توسعه دارد. از آنجایی که برای دستیابی به توسعه پایدار ضروری است محیط زیست و توسعه در کانون تصمیم‌گیری‌های اقتصادی و سیاسی قرار گرفته و تلفیق کاملی از این عوامل صورت گیرد، لازم است دو اقدام هم‌سطح و هم‌عرض انجام شود که به نظر اینجانب دومین موضوعی که به آن می‌پردازم، از اولویت و اهمیت بیشتری برخوردار است و در شرایط کنونی کشور اجرائی‌تر است. اولین اقدام، اصلاح ساختار نهادهای حکومتی است؛ به گونه‌ای که هنگام تصمیم‌گیری در زمینه سیاست‌های اقتصادی، اجتماعی، مالی، انرژی، کشاورزی، حمل‌ونقل، شهرسازی، آب، تجارت و سایر سیاست‌ها امکان توجه یکپرتز به محیط زیست و همچنین اعمال این سیاست‌ها بر آن میسر باشد. در این راستا بازنگری ملی در سیاست‌های زیست‌محیطی و اقتصادی، استراتژی‌ها و برنامه‌ها به‌منظور حصول اطمینان از تلفیق مسائل توسعه و محیط زیست، تحکیم ساختار سازمان‌ها و نهادهای متولی محیط زیست و منابع طبیعی برای اثرگذاری آنها در یکپارچه‌سازی مسائل محیط زیست و توسعه در همه سطوح تصمیم‌گیری، ایجاد و توسعه مکانیسم‌های مشارکت‌جویانه به منظور تسهیل تصمیم‌گیری در همه سطوح جزء اهداف اساسی قرار خواهند گرفت. آنچه مقام معظم رهبری در اجرای بند یک اصل ۱۱۰ قانون اساسی، به‌عنوان سیاست‌های کلی محیط زیست ابلاغ کردند که شامل ایجاد نظام یکپارچه ملی محیط زیست، مدیریت هماهنگ و نظام‌مند منابع حیاتی، جرم‌انگاری تخریب محیط زیست، تهیه اطلس زیست‌بوم کشور، تقویت دیپلماسی محیط زیست، گسترش اقتصاد سبز و نهادهای‌سازی فرهنگ و اخلاق زیست‌محیطی است را می‌توان نقطه‌عطفی در این راستا برشمرد. برای اجرائی‌شدن این سیاست‌ها قطعاً نیازمند فوهم‌مقننه‌ای مرکب از نمایندگانای دارای دانش و درک و فهم عمیق از محیط زیست، نگاه توسعه پایداری و فرمانطقه‌ای به مقوله توسعه، که دارای رویکردهای مشارکت‌جویانه باشند، هستیم. به‌طورمثال مجلس بریتانیا برای هر کیسه پلاستیکی که توسط مصرف‌کنندگان استفاده می‌شود، در پنجم اکتبر ۲۰۱۵ مبلغ پنج پنی مالیات تعیین کرده است که این اقدام را براساس قانون تغییر اقلیم سال ۲۰۰۸ بریتانیا و به منظور کاهش هزینه‌های تولید و دفع این کیسه‌های پلاستیکی و کاهش اثرات زیست‌محیطی آن تصویب کرده است. شاید مناسب باشد در همین‌جا نیم‌نگاهی به برخی از طرح‌ها و پیشنهاداتی ببینیم که -با وجود مسائل حد و گاهی بحرانی محیط زیست کشور و کمبود منابع- به برخی تصمیم‌گیری‌ها و سیاست‌گذاری‌های نادرست گذشته و اثرات مخرب آنها بر محیط زیست و سلامت کشور - توسط نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی در دوره‌های اخیر با جدیت پیگیری می‌شد. در سال ۱۳۸۹ قانونی درباره صدور پروانه برای کلیه چاههای آب کشاورزی فعال انداخت پروانه، واقع در دفتر دشت‌های کشور که قبل از پایان سال ۱۳۸۵ حفر شده‌اند، تصویب شد که غیر از چهره‌قانونی‌دادن به فعالیت‌های غیرقانونی انجام‌شده توسط متخلفان، تیر خلاصی نیز بر پیگرد نحیف و ضعیف آب‌های زیرزمینی کشور بود و تشدید بحران‌ها را موجود در زیربنای منابع آب کشور را به دنبال داشت. ارائه طرح دوقرویتی نحوه تأمین غیرتقنی مطالبات بیمانکاران پروژه‌های عمرانی حمل‌ونقل و آب و فاضلاب از سوی برخی نمایندگان دوره قبل مجلس شورای اسلامی که در صورت تصویب تحمیل هزینه‌های بسیار هنگفت و نابجا بر منابع طبیعی کشور را به دنبال داشت و آخرین مورد که با عکس العمل گسترده کارشناسان و فعالان منابع طبیعی و محیط زیست مواجه شد، تلاش برای تصویب پیشنهاد قانون حفظ اراضی کشاورزی در کمیسیون کشاورزی مجلس بود. مقایسه این مصوبات موضوعی را آشکار می‌کند و آن اینکه غیر از اصلاحات ساختاری که به آن پرداخته شد، به نظر می‌رسد آگاهی زیست‌محیطی نمایندگان جامعه خبررسان و نگاه اقتصاد توسعه‌پایدار، نقشی اساسی در تصویب چنان مقرراتی و نگاه همه‌جانبه به مسائل دارد. حال آنکه در بین نمایندگان مجلس شورای اسلامی ناآگاهی قابل‌ملاحظه‌ای درباره ارتباط اقدامات انسان با وضعیت محیط زیست وجود داشته است. قطعاً درک و دانش و آگاهی افراد و به‌ویژه مسئولان سهام بسیار عمده‌ای در زمینه‌سازی تلفیق رویکرد سدهای محیط‌زیستی و توسعه‌ای خواهد داشت. درک و دانش و شعور محیط زیستی و تلاش برای ایجاد توسعه پایدار در گرو ارتقای شناخت و فرهنگ محیط زیست است. قطعاً دستیابی به توسعه پایدار بدون توسعه فرهنگی نیاززی بیش نیست. پایه و اساس توسعه فرهنگی نیز در آموزش‌های رسمی و غیررسمی قرار دارد. این امر برای دستیابی به آگاهی زیست‌محیطی و اخلاقی، ارزش‌ها و نگرش‌ها، مهارت‌ها و رفتارهای هماهنگ با توسعه پایدار و حفظ و ارتقای کیفیت محیط زیست اهمیتی اساسی دارد.

کارشناس برنامه‌ریزی، مدیریت و آموزش محیط زیست

صدرا محقق؛ «معصومه ابتکار»، معاون رئیس‌جمهور و رئیس سازمان حفاظت محیط زیست از جمله مقامات دولت حسن روحانی است که تقریباً همیشه در سایت‌ها و خبرگزاری‌های مخالف و منتقد دولت می‌توان مطالبی در نقد و حمله به او دید. برخی از این نقدها محیط زیستی است و برخی دیگر صرفاً سیاسی با رنگ‌بویی محیط زیستی؛ بااین‌حال او سکان سازمانی را در دست دارد که این روزها مردم و رسانه‌ها به حوزه عملش به‌شدت توجه می‌کنند، از طرفی افزایش بحران‌ها و مشکلات محیط زیستی از یک سو و بیشترشدن توجه مردم و نگاه‌ها به این مسئله، عملکرد او را به‌شدت زیر ذره‌بین برده است. علاوه بر این، وضعیت محیط زیستی کشور و عملکرد دولت در این حوزه، منتقدان و مخالفان دیگری هم دارد، کسانی که صرفاً دغدغه محیط زیست و طبیعت دارند و از دولتی که خودش را با عنوان دولت محیط زیستی معرفی می‌کند، انتظار عملکردی منطبق بر استانداردها دارند. امروز سومین سالگرد ۲۴ خرداد ۹۲ و پیروزی حسن روحانی در انتخابات ریاست‌جمهوری است؛ بر همین اساس سراغ ابتکار رفته‌ایم تا همین پرسش‌ها را با او در میان بگذاریم و عملکرد محیط زیستی دولت روحانی را تحلیل و بررسی کنیم، آنچه در ادامه می‌آید پرسش‌های «شرق» و پاسخ‌های معصومه ابتکار در همین زمینه است.

۴ از مدت شروع به کار شما به‌عنوان رئیس سازمان حفاظت محیط زیست نقدها و حملات زیادی به شما شده است، برخی از این نقدها، نقدهای درست و واردی بوده و برخی هم به نظر می‌رسد هدف و نیت‌های سیاسی دارند و چندان به محیط زیست مرتبط نیست، آیا این نقدها را می‌بینید؟ واکنش خودتان به آنها چه بوده است؟

من در هر صورت فکر می‌کنم نقد در بدترین شکل خودش بهتر از فضای بسته و فضایی است که در آن آزادی بیان یا آزادی پس از بیان نباشد. این اعتقاد شخصی من است و فکر می‌کنم نگاه عمومی دولت و شخص آقای رئیس‌جمهور هم همین بوده و فکر می‌کنم این به نفع جامعه ما و نظام ما هم هست؛ اما اینکه عده‌ای بخواهند این موقعیت را به سمت تخریب ببرند، به نظر ما باید پاسخگو باشیم و توضیح دهیم و اگر واقعا فراتر از چارچوب‌ها رفتند به‌رحال از روش‌ها و پیگیری‌هایی که داریم برای طرح صحیح واقعیت‌ها و یکپارچه‌سازی ما در این دوره تلاش کردیم اولاً ارتباط وسیع رسانه‌ای داشته باشیم، با وجود اینکه رسانه ملی تا قبل از آمدن آقای عسکری در بخش معاونت سیاسی خود، بی‌مهری زیادی به دولت داشت و همین‌طور به محیط زیست که امیدواریم در دوره جدید فضا بهتر شود. البته در عوض ما در رسانه‌های دیگر خیلی تلاش کردیم، بر شبکه‌های اجتماعی، سازمان و خود من خیلی فعال هستیم و حضور داریم. در بین تشکله‌ها با مردم، نشست‌های متعدد سالانه برگزار کردیم؛ تقریباً در تمام سفرهای استانی که دارم با مردم، تشکله‌ها، دانشگاهیان و با رسانه‌ها نشست، گفت‌وگو داریم؛ بنابراین ارتباط‌ها خوب است و نقدها را هم می‌شنویم و شنیده‌ایم. فکر می‌کنم بعضی از این نقدها درست بوده و حتما به ما کمک کرده، همیشه می‌گویم باید هزینه سنگینی به مراکز تحقیقاتی و دانشگاهی و مطالعات اجتماعی بدهیم که آسیب‌شناسی کنند و نقاط ضعف را تشخیص دهند؛ منتقدان منصف دقیقاً همین کار را برای ما انجام می‌دهند، بنابراین دست آنها در داخل بخشی از آنها خارج از انضاف است که ما به واقعا از بی‌اطلاعی ناشی می‌شود یا با اغراض خاصی برای تخریب انجام می‌شود. آن را هم ما خیلی قاطع و جدی جواب دادیم.

۱ بین نقدهای بی‌ارتباط با موضوع محیط زیست و به تعبیر خود شما خارج از دایره انضاف، به نظر خودتان کدام یک خیلی بدتر و تلخ‌تر بود؟

بحث‌ها درباره بنزین پتروشیمی، متأسفانه جناح خاصی در مجلس، وقت و انرژی زیادی از ما اتلاف کرد، برای اینکه اثبات کند کار دوره آقای احمدی‌نژاد در ارائه آن بنزین، کار خوبی بوده و به ما می‌گفتند شما فقط به شکل سیاسی می‌خواهید این کار را تخریب کنید.

سایه به‌صورت قطعی معتقد هستید توزیع بنزین

پتروشیمی کار اشتباهی بود؟

بله، قطعاً؛ اکنون این موضوع دیگر جزء بدیهیات است؛ یعنی اولاً این اطلاعات را از دوره شورای آن موقع داشتیم؛ هنگامی‌که بحث بنزین خودکفایی مطرح شد، گزارش‌هایی به دست من رسید که به‌چه‌ای خوب پتروشیمی یک امپیل فرستاده می‌شد، خیلی هم تاکید کردند شناسایی نشوند و گفتند این اتفاق و فاجعه در حال رخ‌دادن است. بعد هم بررسی کردم و آن را به شورای شهر دادم، چون آن زمان مسئول کمیته محیط زست شورا بودم و با دانشگاهیان کار می‌کردیم. بررسی کردیم و دیدیم این ترکیبات آروماتیک حلقوی به‌ویژه بنزن، همه از نظر سازمان بهداشت جهانی سرطان‌زاها یا قحطی هستند. برای وجود آنها در سوخت اصلاً هیچ استانداردی و حدی وجود ندارد و باید صفر باشد. افزایش میزان این ماده، احتمال ابتلا به سرطان به‌ویژه سرطان خون در افراد و به‌ویژه در کودکان را افزایش می‌دهد. اولین بحثی که داشتیم این بود که در شورا تذکر داخلی دادیم. از شهرداری خواستیم اندازه‌گیری کند، چون اندازه‌گیری بنزن در روال عادی اندازه‌گیری‌های عادی هوا نبود؛ خواستیم اندازه‌گیری بنزن را انجام دهند که آنها کاری را شروع کرد و چند ماهی طول کشید. اندازه‌گیری‌های اولیه کاملاً تأیید کرد میزان بنزن در هوای شهر تهران خیلی بالاتر از حد مجاز بود و نشان داد این بنزن‌ها، بسیار خطرناک بود. آن‌موقع دیگر من تذکرات متعددی به اعضای شورای شهر و دولت داده بودند. تذکرات را علنی

کردیم و اعلام کردیم این به مردم شهر تهران آسیب جدی وارد می‌کند. این کار خلاف همه مقررات است و تعجب می‌کنیم از اینکه سازمان حفاظت از محیط زیست نسبت به این مسئله سکوت کرده. البته بعداً اسنادی به دست آوردیم که تا لایه‌هایی در سازمان، این موضوع مطرح شده و گفته شده که این کار، خلاف همه موازین است و هیچ جای دنیا چنین کاری انجام نداده بودند که بخواهند حجم بنزین را با آروماتیک‌ها و بنزن، افزایش دهند و آن را در اختیار مردم قرار دهند. به‌رحال آنجا یک‌سری تهدیدها شروع شد، خیلی رسمی من را تهدید کردند.

۲ یعنی چه نوعی تهدیدهایی؟

گفتند این موضوع، خلاف امنیت ملی است، گفتیم اتفاقاً برعکسش، خلاف امنیت ملی است. اینکه ما جمعیت چندمیلیونی انسان‌ها را در معرض ماده‌ای قرار دهیم که مثل بمب شیمیایی است، اگر بخواهد بحث امنیت ملی باشد برعکسش است، من از امنیت مردم دفاع می‌کنم. شما باید راه‌حل پیدا کنید، اگر هم مشکلی پیش آمده، راه‌حل پیدا کنید.

۳ می‌گفتند چه‌کار می‌کنیم؟ آن‌موقع که در شورای شهر بودید؟

بله، آن‌موقع که عضو شورای شهر بودم، تهدید کردند، انواع تهدیدها و از جمله اینکه رد صلاحیت می‌شوی که بالاخره کار خودشان را هم کردند و مسائل دیگری هم بود که به‌رحال همان موقع تهدیدهای دیگری مطرح کردند. آقای هاشمی - هسرم - را تهدید کردند و گفتند برای خائنمت خیلی بد می‌شود. سایت‌هاشان شروع کردند علیه من زدن. اتهامات وحشتناکی را شروع کردند. به‌هر حال آن دوره گذشت. ولی ما ادامه دادیم، اندازه‌گیری‌ها همان دوره و تمام اندازه‌گیری‌های مکرر، مؤید آن موضوع بود که هوای تهران، بسیار آلوده است. از سال ۸۹- ۹۰ که بدترین شرایط را متأسفانه در سال داشتیم و ۹۱ و همین‌طور تا رسید به ۹۲ که وضع، کمکان بد بود. کمی بین ۹۰ تا ۹۱، افت کرد ولی کمکان، گزارش‌هایی داشتیم از آلاینده‌های ۳۰۰ برابر حد مجاز. دیگر از روزهای اول دولت، با آقای مهندس زنگنه مذاکره کردم. چون می‌دانستم کار خیلی سختی است. تحریم‌ها که با حمایت و پیگیری سازمان و در کنارش، گروه خیلی رفته بود، همه مشکلات بود و چیزی حل نشده بود. فقط یک دولت رفته بود و دولت جدید آمده بود با رویکردی جدید. فقط امکان طرح موضوع برای ما بود. آقای زنگنه گفت من باید بررسی کنم، خوشبختانه ما در داخل سازمان، این اطلاعات تکمیلی را پیدا کردیم. اطلاعات شهرداری را گرفتیم. در دانشگاه شهیدبهشتی هم یک گروه از استادان که من واقعا همیشه قدردان زحمات و شجاعت آنها هستم چون این کار خیلی امنیتی بود، خیلی، یعنی همه می‌ترسیدند وارد این موضوع شوند شروع به تحقیق در این‌باره کردند.

۴ استانداردهای استاندارد دودخان راساً و بدون توصیه کسی به این موضوع پرداخته بودند؟
بله، خودشان خیلی قشنگ کار کرده بودند و کار آنها هم، همه مطالعات ما را تأیید می‌کرد، یعنی دیگر برای من مسلج بود. بعد به آقای زنگنه گفتم شما گزارش دهید. کار شما هم بگویید که دیگر کامل است. بعد ایشان بهم ۹۲ رقم رسمی زد که ما بنزین پتروشیمی را حذف می‌کنیم و گفت وقتی من متوجه این حقیقت شدم تکلیف شرعی می‌دانم حذف بنزین پتروشیمی را شروع کنم ولی زمان می‌برد. یعنی این‌طور نیست که یک‌باره شیر را ببندم.

۵ دولت روحانی که شروع شده بود، مخالفان چرا هنوز مخالفت می‌کردند؟ یعنی در چه جایگاهی بودند، چه منفعتی داشتند؟

منفعتشان این بود که می‌گفتند شما بزرگ‌ترین دستاورد دولت دهم را زیر سؤال برید.

۶ منفعت فقط سیاسی بود یا اقتصادی هم بود؟ حتماً اقتصادی هم بود و عده‌ای منافعی در این موضوع داشتند.

۷ آیا عده، شخص بودند یا نهادهای هم جزء آنها بود؟
نمی‌دانم. ما هم خیلی دنبال این قضیه نرفتیم. ولی به‌نظم نهاد بود. به‌رحال هرچه بود، خیلی همه سنگین بود. همه در رسانه‌ها و در مجلس، چندین طرح تحقیق و تفحص علیه ما به‌دلیل این موضوع نوشتند. چندین‌بار ما بردن کمیسیون اصل ۹۰، به‌زور، با اینکه داخل خودشان هم دعو بودا، یعنی کمیسیون انرژی دقیقاً تمام اطلاعات ما را تأیید کرد. اصل کار هم کمیسیون انرژی است. حتی یک موقعی تلاش کردند بگویند اعضای دولت با هم اختلاف دارند. ما نامه‌ای تهیه کردیم، من و آقای زنگنه، آقای دکتر مانشی، وزیر بهداشت و خانم پیروزبخت رئیس مؤسسه استانداردا،

جامعه

گفت‌وگوی «شرق» با رئیس سازمان حفاظت محیط زیست در سومین سالگرد ۲۴ خرداد ۹۲

خودم و خانواده‌ام را تهدید کردند

عکس: عبدالعزیز شوق

نامه چهارم‌اضانه دادیم به آقای روحانی که هیچ اختلاف‌نظری وجود ندارد. ما همه در ارتباط با این موضوع که بنزین پتروشیمی یک بنزین بسیار خطرناک و خارج از استاندارد و ضابطه بوده و باید فوراً با اولین تلاش‌های دولت، حل شود اتفاق‌نظر داشتیم. در نهایت بهمین ۹۲ به من گفتند که ما حذف می‌کنیم. اردیبهشت ۹۳ گزارششان این بود که دیگر بنزین پتروشیمی از رده توزیع در شهرها خارج شده، یعنی خیلی هم خوب کار کردند، خیلی کار بزرگی بود. بعد برنامه زمان‌بندی با وزارت نفت نوشتیم که بنزین سوروا به‌تدریج در شهرها توزیع شود. این خیلی کار بزرگی بود. چون هنوز پالایشگاه‌ها تکانی نخورده بودند. همه در تحریم بودند ولی واقعا تلاش صورت گرفت. یعنی می‌خواهم بگویم اگر جایزه ملی محیط زیست به آقای زنگنه داده شد برای اینکه همه کارشناسان و صاحب‌نظران معتقد هستند این یکی از بزرگ‌ترین دستاوردهای دولت یازدهم بود که این بنزین‌خطرناک را از رده خارج کرد، این رویه خطرناکی که دست‌کاری کنند در فرآورده‌های نفتی و حامل‌های انرژی و فرآورده خطرناکی را در معرض عموم قرار دهند، بسته شد و کیفیت هوای شهرهای ما در سال ۹۳ تا ۹۴ خیلی بهبود پیدا کرد. بعد از آن هم باید می‌رفتیم دنبال ادامه راه.

۴ منهای بحث بنزین پتروشیمی که با قطعیت می‌گویید بهترین عملکرد دولت در آنجا بوده، اگر بخواهید چند مورد دیگر را به‌عنوان عملکردهای موفق دولت آقای روحانی در بحث محیط زیست ذکر کنید. کدام موارد را مثال می‌زنید؟

یکی بحث تعاملات اجتماعی و فرهنگی، برنامه‌هایی مثل سازمان‌های مردم‌نهاد، شبکه‌سازی سازمان‌های مردم‌نهاد و حمایت از توسعه آنها و لایحه‌ای که دولت در این زمینه تنظیم می‌کند، حضور این شبکه‌ها و سازمان‌های مردم‌نهاد در شورای تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری کشور. همچنین ارتباط خیلی خوبی که با هنرمندان در این دوره برقرار شد و هنرمندان کارهای خیلی ارزنده‌ای کردند از جمله کارهای استاد فرشچیان، مخصوصاً این تابلو محیط زیستش کار خیلی مهمی بود. جشنواره بین‌المللی فیلم سبز اتفاق خیلی بزرگی بود که با حمایت و پیگیری سازمان و در کنارش، گروه خیلی توانمندی از هنرمندان که جشنواره فیلم سبز را رانندازی کردند. همچنین مورد دیگر این بود که همه قدراسون‌ها، یکی از گونه‌های حیات‌وحش را به عنوان نماد خودشان انتخاب کردند، بی‌دلیل نبود که دکتر گودرزی به عنوان وزارت محیط زیست برای آموزش کودکان در سطوح مختلف، کتاب درسی محیط زیست، کتاب درسی انسان و محیط زیست که برای مقطع یازدهم است و کارهای دیگری که در ارتباط با سازمان دانش‌آموزی و سازمان پیشاهنگی کردند.

۵ شما همگی مواردی که به عنوان نمونه موفق عملکرد محیط زیستی ذکر کردید، موارد فرهنگی و نرم‌افزاری است. در زمینه کار اجرایی و ملموس برای مردم چه کاری انجام شده است؟ چیزی که مردم اثرش را ببینند

بله، اینها همه نرم‌افزاری و در زمینه آموزش، فرهنگ، جلب مشارکت و... است.

۶ آیا تعداد در افزایش یزیک‌ی و اجرایی، مثال نمی‌زنید یا در این زمینه‌ها، مورد موفق نیست؟ چرا، آن را هم داریم و مثال می‌زنیم.

۷ دستاوردهای این کارهای فرهنگی و... درازمدت است. خیلی از مردم انتظار کارهای ملموس و مشخص را دارند.

کار فرهنگی می‌باشد. طبیعتاً وقتی آن دامدار و چوپان می‌گوید من از وقتی یوزپلنگ‌ها را روی پیراهن تیم ملی دیدم، دیگر یوزپلنگ‌ها را اذیت نخواهم کرد یا وقتی آن شکارچی می‌گوید من از وقتی فهمیدم و شما گفتید این گونه‌های جانوری چقدر مهم است، دیگر شکار نمی‌کنم، این یعنی پیام به گوش مردم می‌رسد. ما می‌خواهیم این پیام‌بوم مردم‌مدی به مردم عادی به این حساسیت نشان دهند. همان‌طور که می‌گویید اینها کار بلندمدت است، ولی نتیجه ملموسش را می‌بینیم. الان در جامعه، طبق نظرسنجی‌هایی که مطرح می‌شود، حساسیت مردم به مسائل محیط زیست افزایش پیدا کرده و این خیلی برای ما ارزشمند است.

۸ در بعد فیزیکی چطور؟ چرا از اینها چیزی مثال نمی‌زنید؟

در بعد اجرایی که یکی، آلودگی هوا بود که ...

۸ آلودگی هوا که همان بحث بنزین پتروشیمی است، در زمینه ریزگردها و مشکلات آلودگی دیگر شهرها چه کاری انجام شد؟

غیر از مسئله بنزین، بحث اصلاح خودروهای کشور و مسئله توسعه حمل‌ونقل عمومی و مسئله ازرده‌خارج‌کردن خودروهای فرسوده هم بوده است. بحث کاهش آلودگی هوا برنامه خیلی متنوعی است و در همه زمینه‌هایش ما پیشرفت داشتیم و نتایج ملموسش هم این بوده که کیفیت هوای شهرهای ما، از سال ۹۲ تا ۹۴، خیلی بهتر شده؛ البته بعضی شهرها هم این‌طور نبوده و حرکت کند بوده است. هرکدام از این شهرها برنامه و آسیب‌شناسی خودش را دارد ولی در مجموع، کیفیت هوا بهتر شده است و می‌توانیم بگوییم بین سال‌های ۹۲ تا ۹۴ کیفیت هوای شهرهای بزرگ ما رو به بهبود بود و مردم در حال حاضر، هوای بهتری را تنفس می‌کنند.

۹ حتی در شهری مثل اهواز؟

حتی اهواز؛ چون نیروگاه رامین دیگر مازوت نمی‌سوزاند و حداقل ۸ تا ۱۰ هزار هکتار اطراف اهواز نهال‌کاری شده. می‌دانید یکی از کانون‌های اصلی گرد و غبار و آلودگی هوا، تالاب‌های خشک‌شده در کشورمان بود. درباره تالاب هورالعظیم به دلیل اینکه وزارت نفت، از اواخر دولت آقای خاتمی به ما اعلام کرد می‌خواهیم آنجا در قالب طرح حوزه نفتی آزادگان اکتشاف انجام دهیم، چون ارزیابی زیست‌محیطی اجباری بود، ما در طرح ارزیابی گفتیم به هیچ عنوان حق ندارید تالاب را خشک کنید. تالاب هورالعظیم باید آب داشته باشد. این شرایط می‌توانید شروع کنید به طرح‌های اکتشافی خودتان. وقتی دولت عوض شد، متأسفانه در تالاب داکت زدند، جاده کشیدند، تمام تالاب را خشک کردند و بستند. آن تالاب شد یکی از کانون‌های بزرگ گردوغبار. این مورد، یکی از دستاوردهای دیگر وزارت نفت است. رفتیم با وزیر نفت صحبت کردیم، معاونش را فرستاد، معاون رفت و به آنجا، شرکت‌ها مقاومت می‌کردند. رفت نشست روی دریاچه. شخص معاون وزیر، روی دریاچه نشست، گفتند، کلید کم شده و از این حرف‌ها. نمی‌خواستند راه آب را باز کنند. مقاومت بود که این دریاچه‌ها باز نشود. آب نیاید، اما بالاخره دریاچه باز شد و آب آمد و همین‌طور آب می‌آید. همین الان آب به حوزه‌چ پنج تالاب رسیده است، این مشکل آخرین عکس از تالاب‌های بنزین‌زدی که در شورای عالی آب دیدیم، حوضچه پنجمش هم در حال آب‌گیری است.

۱۰ این حوضچه‌ها چقدر وسعت دارند؟

نزدیک به ۶۰ درصد هورالعظیم الان آبگیری شده. خیلی اتفاق بزرگی است و به این طریق یکی از کانون‌های مهم گردوغبار، بخش زیادی از خشک‌شدن حل شده است، البته متأسفانه آن قدری که ما انتظار داشتیم بهبود کیفیت نبوده، چون مشکلات کمکان زیاد بوده و متأسفانه گرد و غبار از عراق، آلودگی را بیشتر کرده، ولی می‌توانیم بگوییم کانون‌های داخلی کم شده است؛ یعنی آن کاری که ما باید می‌کردیم، بحث دیگر هم بحث تالاب هامون بود. مردم برای سال‌های سال، فراموش شده بود. اصلاً کسی راجع به هامون صحبت نمی‌کرد، اما ما یکی از بزرگ‌ترین گرهمای‌های روز جهانی تالاب را در سال ۹۳ در تالاب هامون داشتیم. سفرای بین‌المللی و مجامع و سفیر افغانستان را آوردیم. آن سال، مذاکرات را شروع کردیم. با این‌ها گفتیم، این‌ها سازمان‌ها و سازمان کارهای زیست‌محیطی را دارند، تالاب‌ها را در کنارش، کار خیلی خوبی است که با آموزش و پرورش در زمینه کتاب‌های درسی شده است، رویکرد آموزش و پرورش در مسائل محیط زیست کاملاً تغییر کرده و متوجه این موضوع هستند. کاملاً پیگیرند و کارهای خیلی خوب و بنیادینی در آموزش و پرورش انجام می‌شود؛ برای مثال کتاب‌های درسی برای آموزش کودکان در سطوح مختلف، کتاب درسی محیط زیست، کتاب درسی انسان و محیط زیست که برای مقطع یازدهم است و کارهای دیگری که در ارتباط با سازمان دانش‌آموزی و سازمان پیشاهنگی کردند. بعد هم در یونسکو طرح ذخیره‌گاه زیست‌کره را مطرح کردیم که خوشبختانه ثبت جهانی هامون تصویب شد. البته آنجا هنوز هم مشکلات زیادی با این‌ها گفتیم. سازمان و وزارت کارهای زیست‌محیطی را دارند، تالاب‌ها را در کنارش، کار خیلی خوبی است که با آموزش و پرورش در زمینه کتاب‌های درسی شده است، رویکرد آموزش و پرورش در مسائل محیط زیست کاملاً تغییر کرده و متوجه این موضوع هستند. کاملاً پیگیرند و کارهای خیلی خوب و بنیادینی در آموزش و پرورش انجام می‌شود؛ برای مثال کتاب‌های درسی برای آموزش کودکان در سطوح مختلف، کتاب درسی محیط زیست، کتاب درسی انسان و محیط زیست که برای مقطع یازدهم است و کارهای دیگری که در ارتباط با سازمان دانش‌آموزی و سازمان پیشاهنگی کردند. بعد هم در یونسکو طرح ذخیره‌گاه زیست‌کره را مطرح کردیم که خوشبختانه ثبت جهانی هامون تصویب شد. البته آنجا هنوز هم مشکلات زیادی با این‌ها گفتیم. سازمان و وزارت کارهای زیست‌محیطی را دارند، تالاب‌ها را در کنارش، کار خیلی خوبی است که با آموزش و پرورش در زمینه کتاب‌های درسی شده است، رویکرد آموزش و پرورش در مسائل محیط زیست کاملاً تغییر کرده و متوجه این موضوع هستند. کاملاً پیگیرند و کارهای خیلی خوب و بنیادینی در آموزش و پرورش انجام می‌شود؛ برای مثال کتاب‌های درسی برای آموزش کودکان در سطوح مختلف، کتاب درسی محیط زیست، کتاب درسی انسان و محیط زیست که برای مقطع یازدهم است و کارهای دیگری که در ارتباط با سازمان دانش‌آموزی و سازمان پیشاهنگی کردند. بعد هم در یونسکو طرح ذخیره‌گاه زیست‌کره را مطرح کردیم که خوشبختانه ثبت جهانی هامون تصویب شد. البته آنجا هنوز هم مشکلات زیادی با این‌ها گفتیم. سازمان و وزارت کارهای زیست‌محیطی را دارند، تالاب‌ها را در کنارش، کار خیلی خوبی است که با آموزش و پرورش در زمینه کتاب‌های درسی شده است، رویکرد آموزش و پرورش در مسائل محیط زیست کاملاً تغییر کرده و متوجه این موضوع هستند. کاملاً پیگیرند و کارهای خیلی خوب و بنیادینی در آموزش و پرورش انجام می‌شود؛ برای مثال کتاب‌های درسی برای آموزش کودکان در سطوح مختلف، کتاب درسی محیط زیست، کتاب درسی انسان و محیط زیست که برای مقطع یازدهم است و کارهای دیگری که در ارتباط با سازمان دانش‌آموزی و سازمان پیشاهنگی کردند. بعد هم در یونسکو طرح ذخیره‌گاه زیست‌کره را مطرح کردیم که خوشبختانه ثبت جهانی هامون تصویب شد. البته آنجا هنوز هم مشکلات زیادی با این‌ها گفتیم. سازمان و وزارت کارهای زیست‌محیطی را دارند، تالاب‌ها را در کنارش، کار خیلی خوبی است که با آموزش و پرورش در زمینه کتاب‌های درسی شده است، رویکرد آموزش و پرورش در مسائل محیط زیست کاملاً تغییر کرده و متوجه این موضوع هستند. کاملاً پیگیرند و کارهای خیلی خوب و بنیادینی در آموزش و پرورش انجام می‌شود؛ برای مثال کتاب‌های درسی برای آموزش کودکان در سطوح مختلف، کتاب درسی محیط زیست، کتاب درسی انسان و محیط زیست که برای مقطع یازدهم است و کارهای دیگری که در ارتباط با سازمان دانش‌آموزی و سازمان پیشاهنگی کردند. بعد هم در یونسکو طرح ذخیره‌گاه زیست‌کره را مطرح کردیم که خوشبختانه ثبت جهانی هامون تصویب شد. البته آنجا هنوز هم مشکلات زیادی با این‌ها گفتیم. سازمان و وزارت کارهای زیست‌محیطی را دارند، تالاب‌ها را در کنارش، کار خیلی خوبی است که با آموزش و پرورش در زمینه کتاب‌های درسی شده است، رویکرد آموزش و پرورش در مسائل محیط زیست کاملاً تغییر کرده و متوجه این موضوع هستند. کاملاً پیگیرند و کارهای خیلی خوب و بنیادینی در آموزش و پرورش انجام می‌شود؛ برای مثال کتاب‌های درسی برای آموزش کودکان در سطوح مختلف، کتاب درسی محیط زیست، کتاب درسی انسان و محیط زیست که برای مقطع یازدهم است و کارهای دیگری که در ارتباط با سازمان دانش‌آموزی و سازمان پیشاهنگی کردند. بعد هم در یونسکو طرح ذخیره‌گاه زیست‌کره را مطرح کردیم که خوشبختانه ثبت جهانی هامون تصویب شد. البته آنجا هنوز هم مشکلات زیادی با این‌ها گفتیم. سازمان و وزارت کارهای زیست‌محیطی را دارند، تالاب‌ها را در کنارش، کار خیلی خوبی است که با آموزش و پرورش در زمینه کتاب‌های درسی شده است، رویکرد آموزش و پرورش در مسائل محیط زیست کاملاً تغییر کرده و متوجه این موضوع هستند. کاملاً پیگیرند و کارهای خیلی خوب و بنیادینی در آموزش و پرورش انجام می‌شود؛ برای مثال کتاب‌های درسی برای آموزش کودکان در سطوح مختلف، کتاب درسی محیط زیست، کتاب درسی انسان و محیط زیست که برای مقطع یازدهم است و کارهای دیگری که در ارتباط با سازمان دانش‌آموزی و سازمان پیشاهنگی کردند. بعد هم در یونسکو طرح ذخیره‌گاه زیست‌کره را مطرح کردیم که خوشبختانه ثبت جهانی هامون تصویب شد. البته آنجا هنوز هم مشکلات زیادی با این‌ها گفتیم. سازمان و وزارت کارهای زیست‌محیطی را دارند، تالاب‌ها را در کنارش، کار خیلی خوبی است که با آموزش و پرورش در زمینه کتاب‌های درسی شده است، رویکرد آموزش و پرورش در مسائل محیط زیست کاملاً تغییر کرده و متوجه این موضوع هستند. کاملاً پیگیرند و کارهای خیلی خوب و بنیادینی در آموزش و پرورش انجام می‌شود؛ برای مثال کتاب‌های درسی برای آموزش کودکان در سطوح مختلف، کتاب درسی محیط زیست، کتاب درسی انسان و محیط زیست که برای مقطع یازدهم است و کارهای دیگری که در ارتباط با سازمان دانش‌آموزی و سازمان پیشاهنگی کردند. بعد هم در یونسکو طرح ذخیره‌گاه زیست‌کره را مطرح کردیم که خوشبختانه ثبت جهانی هامون تصویب شد. البته آنجا هنوز هم مشکلات زیادی با این‌ها گفتیم. سازمان و وزارت کارهای زیست‌محیطی را دارند، تالاب‌ها را در کنارش، کار خیلی خوبی است که با آموزش و پرورش در زمینه کتاب‌های درسی شده است، رویکرد آموزش و پرورش در مسائل محیط زیست کاملاً تغییر کرده و متوجه این موضوع هستند. کاملاً پیگیرند و کارهای خیلی خوب و بنیادینی در آموزش و پرورش انجام می‌شود؛ برای مثال کتاب‌های درسی برای آموزش کودکان در سطوح مختلف، کتاب درسی محیط زیست، کتاب درسی انسان و محیط زیست که برای مقطع یازدهم است و کارهای دیگری که در ارتباط با سازمان دانش‌آموزی و سازمان پیشاهنگی کردند. بعد هم در یونسکو طرح ذخیره‌گاه زیست‌کره را مطرح کردیم که خوشبختانه ثبت جهانی هامون تصویب شد. البته آنجا هنوز هم مشکلات زیادی با این‌ها گفتیم. سازمان و وزارت کارهای زیست‌محیطی را دارند، تالاب‌ها را در کنارش، کار خیلی خوبی است که با آموزش و پرورش در زمینه کتاب‌های درسی شده است، رویکرد آموزش و پرورش در مسائل محیط زیست کاملاً تغییر کرده و متوجه این موضوع هستند. کاملاً پیگیرند و کارهای خیلی خوب و بنیادینی در آموزش و پرورش انجام می‌شود؛ برای مثال کتاب‌های درسی برای آموزش کودکان در سطوح مختلف، کتاب درسی محیط زیست، کتاب درسی انسان و محیط زیست که برای مقطع یازدهم است و کارهای دیگری که در ارتباط با سازمان دانش‌آموزی و سازمان پیشاهنگی کردند. بعد هم در یونسکو طرح ذخیره‌گاه زیست‌کره را مطرح کردیم که خوشبختانه ثبت جهانی هامون تصویب شد. البته آنجا هنوز هم مشکلات زیادی با این‌ها گفتیم. سازمان و وزارت کارهای زیست‌محیطی را دارند، تالاب‌ها را در کنارش، کار خیلی خوبی است که با آموزش و پرورش در زمینه کتاب‌های درسی شده است، رویکرد آموزش و پرورش در مسائل محیط زیست کاملاً تغییر کرده و متوجه این موضوع هستند. کاملاً پیگیرند و کارهای خیلی خوب و بنیادینی در آموزش و پرورش انجام می‌شود؛ برای مثال کتاب‌های درسی برای آموزش کودکان در سطوح مختلف، کتاب درسی محیط زیست، کتاب درسی انسان و محیط زیست که برای مقطع یازدهم است و کارهای دیگری که در ارتباط با سازمان دانش‌آموزی و سازمان پیشاهنگی کردند. بعد هم در یونسکو طرح ذخیره‌گاه زیست‌کره را مطرح کردیم که خوشبختانه ثبت جهانی هامون تصویب شد. البته آنجا هنوز هم مشکلات زیادی با این‌ها گفتیم. سازمان و وزارت کارهای زیست‌محیطی را دارند، تالاب‌ها را در کنارش، کار خیلی خوبی است که با آموزش و پرورش در زمینه کتاب‌های درسی شده است، رویکرد آموزش و پرورش در مسائل محیط زیست کاملاً تغییر کرده و متوجه این موضوع هستند. کاملاً پیگیرند و کارهای خیلی خوب و بنیادینی در آموزش و پرورش انجام می‌شود؛ برای مثال کتاب‌های درسی برای آموزش کودکان در سطوح مختلف، کتاب درسی محیط زیست، کتاب درسی انسان و محیط زیست که برای مقطع یازدهم است و کارهای دیگری که در ارتباط با سازمان دانش‌آموزی و سازمان پیشاهنگی کردند. بعد هم در یونسکو طرح ذخیره‌گاه زیست‌کره را مطرح کردیم که خوشبختانه ثبت جهانی هامون تصویب شد. البته آنجا هنوز هم مشکلات زیادی با این‌ها گفتیم. سازمان و وزارت کارهای زیست‌محیطی را دارند، تالاب‌ها را در کنارش، کار خیلی خوبی است که با آموزش و پرورش در زمینه کتاب‌های درسی شده است، رویکرد آموزش و پرورش در مسائل محیط زیست کاملاً تغییر کرده و متوجه این موضوع هستند. کاملاً پیگیرند و کارهای خیلی خوب و بنیادینی در آموزش و پرورش انجام می‌شود؛ برای مثال کتاب‌های درسی برای آموزش کودکان در سطوح مختلف، کتاب درسی محیط زیست، کتاب درسی انسان و محیط زیست که برای مقطع یازدهم است و کارهای دیگری که در ارتباط با سازمان دانش‌آموزی و سازمان پیشاهنگی کردند. بعد هم در یونسکو طرح ذخیره‌گاه زیست‌کره را مطرح کردیم که خوشبختانه ثبت جهانی هامون تصویب شد. البته آنجا هنوز هم مشکلات زیادی با این‌ها گفتیم. سازمان و وزارت کارهای زیست‌محیطی را دارند، تالاب‌ها را در کنارش، کار خیلی خوبی است که با آموزش و پرورش در زمینه کتاب‌های درسی شده است، رویکرد آموزش و پرورش در مسائل محیط زیست کاملاً تغییر کرده و متوجه این موضوع هستند. کاملاً پیگیرند و کارهای خیلی خوب و بنیادینی در آموزش و پرورش انجام می‌شود؛ برای مثال کتاب‌های درسی برای آموزش کودکان در سطوح مختلف، کتاب درسی محیط زیست، کتاب درسی انسان و محیط زیست که برای مقطع یازدهم است و کارهای دیگری که در ارتباط با سازمان دانش‌آموزی و سازمان پیشاهنگی کردند. بعد هم در یونسکو طرح ذخیره‌گاه زیست‌کره را مطرح کردیم که خوشبختانه ثبت جهانی هامون تصویب شد. البته آنجا هنوز هم مشکلات زیادی با این‌ها گفتیم. سازمان و وزارت کارهای زیست‌محیطی را دارند، تالاب‌ها را در کنارش، کار خیلی خوبی است که با آموزش و پرورش در زمینه کتاب‌های درسی شده است، رویکرد آموزش و پرورش در مسائل محیط زیست کاملاً تغییر کرده و متوجه این موضوع هستند. کاملاً پیگیرند و کارهای خیلی خوب و بنیادینی در آموزش و پرورش انجام می‌شود؛ برای مثال کتاب‌های درسی برای آموزش کودکان در سطوح مختلف، کتاب درسی محیط زیست، کتاب درسی انسان و محیط زیست که برای مقطع یازدهم است و کارهای دیگری که در ارتباط با سازمان دانش‌آموزی و سازمان پیشاهنگی کردند. بعد هم در یونسکو طرح ذخیره‌گاه زیست‌کره را مطرح کردیم که خوشبختانه ثبت جهانی هامون تصویب شد. البته آنجا هنوز هم مشکلات زیادی با این‌ها گفتیم. سازمان و وزارت کارهای زیست‌محیطی را دارند، تالاب‌ها را در کنارش، کار خیلی خوبی است که با آموزش و پرورش در زمینه کتاب‌های درسی شده است، رویکرد آموزش و پرورش در مسائل محیط زیست کاملاً تغییر کرده و متوجه این موضوع هستند. کاملاً پیگیرند و کارهای خیلی خوب و بنیادینی در آموزش و پرورش انجام می‌شود؛ برای مثال کتاب‌های درسی برای آموزش کودکان در سطوح مختلف، کتاب درسی محیط زیست، کتاب درسی انسان و محیط زیست که برای مقطع یازدهم است و کارهای دیگری که در ارتباط با سازمان دانش‌آموزی و سازمان پیشاهنگی کردند. بعد هم در یونسکو طرح ذخیره‌گاه زیست‌کره را مطرح کردیم که خوشبختانه ثبت جهانی هامون تصویب شد. البته آنجا هنوز هم مشکلات زیادی با این‌ها گفتیم. سازمان و وزارت کارهای زیست‌محیطی را دارند، تالاب‌ها را در کنارش، کار خیلی خوبی است که با آموزش و پرورش در زمینه کتاب‌های درسی شده است، رویکرد آموزش و پرورش در مسائل محیط زیست کاملاً تغییر کرده و متوجه این موضوع هستند. کاملاً پیگیرند و کارهای خیلی خوب و بنیادینی در آموزش و پرورش انجام می‌شود؛ برای مثال کتاب‌های درسی برای آموزش کودکان در سطوح مختلف، کتاب درسی محیط زیست، کتاب درسی انسان و محیط زیست که برای مقطع یازدهم است و کارهای دیگری که در ارتباط با سازمان دانش‌آموزی و سازمان پیشاهنگی کردند. بعد هم در یونسکو طرح ذخیره‌گاه زیست‌کره را مطرح کردیم که خوشبختانه ثبت جهانی هامون تصویب شد. البته آنجا هنوز هم مشکلات زیادی با این‌ها گفتیم. سازمان و وزارت کارهای زیست‌محیطی را دارند، تالاب‌ها را در کنارش، کار خیلی خوبی است که با آموزش و پرورش در زمینه کتاب‌های درسی شده است، رویکرد آموزش و پرورش در مسائل محیط زیست کاملاً تغییر کرده و متوجه این موضوع هستند. کاملاً پیگیرند و کارهای خیلی خوب و بنیادینی در آموزش و پرورش انجام می‌شود؛ برای مثال کتاب‌های درسی برای آموزش کودکان در سطوح مختلف، کتاب درسی محیط زیست، کتاب درسی انسان و محیط زیست که برای مقطع یازدهم است و کارهای دیگری که در ارتباط با سازمان دانش‌آموزی و سازمان پیشاهنگی کردند. بعد هم در یونسکو طرح ذخیره‌گاه زیست‌کره را مطرح کردیم که خوشبختانه ثبت جهانی هامون تصویب شد. البته آنجا هنوز هم مشکلات زیادی با این‌ها گفتیم. سازمان و وزارت کارهای زیست‌محیطی را دارند، تالاب‌ها را در کنارش، کار خیلی خوبی است که با آموزش و پرورش در زمینه کتاب‌های درسی شده است، رویکرد آموزش و پرورش در مسائل محیط زیست کاملاً تغییر کرده و متوجه این موضوع هستند. کاملاً پیگیرند و کارهای خیلی خوب و بنیادینی در آموزش و پرورش انجام می‌شود؛ برای مثال کتاب‌های درسی برای آموزش کودکان در سطوح مختلف، کتاب درسی محیط زیست، کتاب درسی انسان و محیط زیست که برای مقطع یازدهم است و کارهای دیگری که در ارتباط با سازمان دانش‌آموزی و سازمان پیشاهنگی کردند. بعد هم در یونسکو طرح ذخیره‌گاه زیست‌کره را مطرح کردیم که خوشبختانه ثبت جهانی هامون تصویب شد. البته آنجا هنوز هم مشکلات زیادی با این‌ها گفتیم. سازمان و وزارت کارهای زیست‌محیطی را دارند، تالاب‌ها را در کنارش، کار خیلی خوبی است که با آموزش و پرورش در زمینه کتاب‌های درسی شده است، رویکرد آموزش و پرورش در مسائل محیط زیست کاملاً تغییر کرده و متوجه این موضوع هستند. کاملاً پیگیرند و کارهای خیلی خوب و بنیادینی در آموزش و پرورش انجام می‌شود؛ برای مثال کتاب‌های درسی برای آموزش کودکان در سطوح مختلف، کتاب درسی محیط زیست، کتاب درسی انسان و محیط زیست که برای مقطع یازدهم است و کارهای دیگری که در ارتباط با سازمان دانش‌آموزی و سازمان پیشاهنگی کردند. بعد هم در یونسکو طرح ذخیره‌گاه زیست‌کره را مطرح کردیم که خوشبختانه ثبت جهانی هامون تصویب شد. البته آنجا هنوز هم مشکلات زیادی با این‌ها گفتیم. سازمان و وزارت کارهای زیست‌محیطی را دارند، تالاب‌ها را در کنارش، کار خیلی خوبی است که با آموزش و پرورش در زمینه کتاب‌های درسی شده است، رویکرد آموزش و پرورش در مسائل محیط زیست کاملاً تغییر کرده و متوجه این موضوع هستند. کاملاً پیگیرند و کارهای خیلی خوب و بنیادینی در آموزش و پرورش انجام می‌شود؛ برای مثال کتاب‌های درسی برای آموزش کودکان در سطوح مختلف، کتاب درسی محیط زیست، کتاب درسی انسان و محیط زیست که برای مقطع یازدهم است و کارهای دیگری که در ارتباط با سازمان دانش‌آموزی و سازمان پیشاهنگی کردند. بعد هم در یونسکو طرح ذخیره‌گاه زیست‌کره را مطرح کردیم که خوشبختانه ثبت جهانی هامون تصویب شد. البته آنجا هنوز هم مشکلات زیادی با این‌ها گفتیم. سازمان و وزارت کارهای زیست‌محیطی را دارند، تالاب‌ها را در کنارش، کار خیلی خوبی است که با آموزش و پرورش در زمینه کتاب‌های درسی شده است، رویکرد آموزش و پرورش در مسائل محیط زیست کاملاً تغییر کرده و متوجه این موضوع هستند. کاملاً پیگیرند و کارهای خیلی خوب و بنیادینی در آموزش و پرورش انجام می‌شود؛ برای مثال کتاب‌های درسی برای آموزش کودکان در سطوح مختلف، کتاب درسی محیط زیست، کتاب درسی انسان و محیط زیست که برای مقطع یازدهم است و کارهای دیگری که در ارتباط با سازمان دانش‌آموزی و سازمان پیشاهنگی کردند. بعد هم در یونسکو طرح ذخیره‌گاه زیست‌کره را مطرح کردیم که خوشبختانه ثبت جهانی هامون تصویب شد. البته آنجا هنوز هم مشکلات زیادی با این‌ها گفتیم. سازمان و وزارت کارهای زیست‌محیطی را دارند، تالاب‌ها را در کنارش، کار خیلی خوبی است که با آموزش و پرورش در زمینه کتاب‌های درسی شده است، رویکرد آموزش و پرورش در مسائل محیط زیست کاملاً تغییر کرده و متوجه این موضوع هستند. کاملاً پیگیرند و کارهای خیلی خوب و بنیادینی در آموزش و پرورش انجام می‌شود؛ برای مثال کتاب‌های درسی برای آموزش کودکان در سطوح مختلف، کتاب درسی محیط زیست، کتاب درسی انسان و محیط زیست که برای مقطع یازدهم است و کارهای دیگری که در ارتباط